

॥ ഓം ശ്രീപരമാത്മനേ നമഃ ॥
 ॥ അഥ ദ്വിതീയോദ്യായഃ ॥
 ॥ സാങ്ഖ്യ യോഗഃ ॥

സഞ്ജയ ഉവാച
 തം തഥാ കൃപയാ റവിഷ്ടമ് അശ്രുപൂർണാകുലേക്ഷണമ് |
 വിഷീദന്തമിദം വാക്യമ് ഉവാച മധുസൂദനഃ || ൨-൧||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
 കുതസ്ത്വാ കശ്ചലമിദം വിഷമേ സമുപസ്ഥിതമ് |
 അനാര്യജുഷ്ടമസ്വർഗ്ഗമ് അകീർതികരമർജുന || ൨-൨||

ക്ലേഷ്യം മാ സു ഗമഃ പാർഥ നൈതത്ത്വായുപപദ്യതേ |
 ക്ഷുഭ്രം ഹൃദയദൗർബല്യം തൃക്തോത്തിഷ്ഠ പരന്തപ || ൨-൩||

അർജുന ഉവാച
 കഥം ഭീഷ്മഹം സങ്ഖ്യേ ഭ്രോണം ച മധുസൂദന |
 ഇഷ്ടഭിഃ പ്രതിയോത്സ്യാമി പുജാർഹാവരിസൂദന || ൨-൪||

ഗുരുനഹത്യാ ഹി മഹാനുഭാവാന്
 ശ്രേയോ ഭോക്തും ഭൈക്ഷമപീഹ ലോകേ |
 ഹത്യാർഥകാമാംസ്തു ഗുരുനിഹൈവ
 ഭുഞ്ജീയ ഭോഗാൻ രുധിരപ്രദിഗ്ദ്ധാൻ || ൨-൫||

ന ചൈതദിദുഃ കതരന്നോ ഗരീയഃ
 യദാ ജയേമ യദി വാ നോ ജയേയുഃ |
 യാനേവ ഹത്യാ ന ജിജീവിഷാമഃ
 തേവസ്ഥിതാഃ പ്രമുഖേ ധാർതരാഷ്ട്രാഃ || ൨-൬||

കാർപണ്യദോഷോപഹതസ്വഭാവഃ
 പൃച്ഛാമി ത്വാ ധർമസമ്മൂഢചേതാഃ |
 യച്ഛ്രേയഃ സ്യാന്നിശ്ചിതം ബ്രൂഹി തന് മേ
 ശിഷ്യസ്തേഹം ശാധി മാം ത്വാം പ്രപന്നമ് || ൨-൭||

ന ഹി പ്രപശ്യാമി മമാപനുഭ്യാത്
 യച്ഛോകമുച്ഛോഷണമിന്ദ്രിയാണാമ് |
 അവാപ്യ ഭൂമാവസപത്നമുദ്ധം
 രാജ്യം സുരാണാമപി ചാധിപത്യമ് || ൨-൮||

സഞ്ജയ ഉവാച
 ഏവമുക്ത്വാ ഹൃഷീകേശം ഗുഡാകേശഃ പരന്തപഃ |
 ന യോത്സ്യ ഇതി ഗോവിന്ദമ് ഉക്ത്വാ തുഷ്ണീം ബഭൂവ ഹ || ൨-൯||

തമുവാച ഹൃഷീകേശഃ പ്രഹസന്നിവ ഭാരത |
 സേനയോരുഭയോർമധ്യേ വിഷീദന്തമിദം വചഃ || ൨-൧൦||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
 അശോചാനന്ദശോചസ്ത്വം പ്രജ്ഞാവാദാംശ്ച ഭാഷസേ |
 ഗതാസുനഗതാസുംശ്ച നാനുശോചന്തി പണ്ഡിതാഃ || ൨-൧൧||

നത്വൈവാഹം ജാതു നാഗസം ന ത്വം നേമേ ജനാധിപാഃ |
 ന ചൈവ ന ഭവിഷ്യാമഃ സരോ വയമതഃ പരമ് || ൨-൧൨||

ദേഹിനോഽസ്മിൻ യഥാ ദേഹേ കൗമാരം യൗവനം ജരാ |
 തഥാ ദേഹാന്തരപ്രാപ്തീഃ ധീരസ്കന്തേ ന മുഹൂതി || ൨-൧൩||

മാത്രാസ്സർശാസ്തു കൗന്തേയ ശീതോഷ്ണസുഖദുഃഖദാഃ |
 ആഗമാപായിനോഽനിത്യാഃ താംസ്കിതിക്ഷസ്വ ഭാരത || ൨-൧൪||

യം ഹി ന വ്യഥയന്ത്യേതേ പുരുഷം പുരുഷർഷഭ |
 സമദുഃഖസുഖം ധീരം സോഽമൃതത്വായ കല്പതേ || ൨-൧൫||

നാസതോ വിദ്യതേ ഭാവഃ നാഭാവോ വിദ്യതേ സതഃ |
 ഉഭയോരപി ദൃഷ്ടോഽന്തഃ ത്വനയോസ്തത്വദർശിഭിഃ || ൨-൧൬||

അവിനാശി തു തദ്വിദ്ധി യേന സർവമിദം തത്മ് |
 വിനാശമവ്യയസ്യാസ്യ ന കശ്ചിത്കർതുമർഹതി || ൨-൧൭||

അന്തവന്ത ഇമേ ദേഹാഃ നിത്യസ്പോഷ്താഃ ശരീരിണഃ |
അനാശിനോഽപ്രമേയസ്യ തസ്മാദ്യുധുസ്വ ഭാരത || ൨-൧൮||

യ ഏനം വേത്തി ഹന്താരം യശ്ചൈനം മന്യതേ ഹതമ് |
ഉഭൗ തൗ ന വിജാനീതഃ നായം ഹന്തി ന ഹന്യതേ || ൨-൧൯||

ന ജായതേ മ്രിയതേ വാ കദാചിത്
നാദയം ഭൂത്വാ ഭവിതാ വാ ന ഭൂയഃ |
അജോ നിത്യഃ ശാശ്വതോദയം പുരാണഃ
ന ഹന്യതേ ഹന്യമാനേ ശരീരേ || ൨-൨൦||

വേദാവിനാശിനം നിത്യം യ ഏനമജമവ്യയമ് |
കഥം സ പുരുഷഃ പാർഥ കം ഘാതയതി ഹന്തി കമ് || ൨-൨൧||

വാസാംസി ജീർണാനി യഥാ വിഹായ
നവാനി ഗൃഹ്ണാതി നരോഽപരാണി |
തഥാ ശരീരാണി വിഹായ ജീർണാനി
അന്യാനി സംയാതി നവാനി ദേഹീ || ൨-൨൨||

നൈനം ചരിന്ദന്തി ശസ്ത്രാണി നൈനം ദഹതി പാവകഃ |
ന ചൈനം ക്ലേദയന്ത്യാപഃ ന ശോഷയതി മാരുതഃ || ൨-൨൩||

അച്ഛേദോദായമദാഹോദായമ് അക്ലേദോദശോഷ്യ ഏവ ച |
നിത്യഃ സർവഗതഃ സ്ഥാണുഃ അചലോദയം സനാതനഃ || ൨-൨൪||

അവ്യക്തോദയമചിന്ത്യോദയമ് അവികാരോദയമുച്യതേ |
തസ്മാദേവം വിദിത്വൈനം നാനുശോചിതുമർഹസി || ൨-൨൫||

അഥ ചൈനം നിത്യജാതം നിത്യം വാ മന്യസേ മൃതമ് |
തഥാപി ത്വം മഹാബാഹോ നൈവം ശോചിതുമർഹസി
|| ൨-൨൬||

ജാതസ്യ ഹി ധ്രുവോ മൃത്യുഃ ധ്രുവം ജന്മ മൃതസ്യ ച |
തസ്മാദപരിഹാര്യേദ്ദഥേ ന ത്വം ശോചിതുമർഹസി || ൨-൨൭||

അവ്യക്താദീനി ഭൂതാനി വ്യക്തമധ്യാനി ഭാരത |
അവ്യക്തനിധനാനേവ തത്ര കാ പരിഭേവനാ || ൨-൨൮||

ആശ്ചര്യവത്പശ്യതി കശ്ചിദേനമ്
ആശ്ചര്യവദ്വദതി തഥൈവ ചാനുഃ |
ആശ്ചര്യവച്ചൈനമനുഃ ശൃണോതി
ശ്രുത്വാഭ്യേനം വേദ ന ചൈവ കശ്ചിത് || ൨-൨൯||

ദേഹീ നിത്യമവധ്യോഽയം ദേഹേ സരപസ്യ ഭാരത |
തസ്മാത്സരപാണി ഭൂതാനി ന ത്വം ശോചിതുമർഹസി || ൨-൩൦||

സ്വധർമ്മമപി ചാവേക്ഷ്യ ന വികമ്പിതുമർഹസി |
ധർമ്മാദ്ധി യുദ്ധാച്ഛേരയോഽനൃത് ക്ഷത്രിയസ്യ ന വിദ്യതേ
|| ൨-൩൧||

യദൃച്ഛയാ ചോപപന്നം സ്വർഗ്വദാരുമപാവൃതമ് |
സുഖിനഃ ക്ഷത്രിയാഃ പാർഥ ലഭന്തേ യുദ്ധമീദൃശമ് || ൨-൩൨||

അഥ ചേത്ത്വമിമം ധർമ്യം സങ്ഗ്രാമം ന കരിഷ്യസി |
തതഃ സ്വധർമം കീർത്തിം ച ഹിത്വാ പാപമവാപ്സ്യസി
|| ൨-൩൩||

അകീർത്തിം ചാപി ഭൂതാനി കഥയിഷ്യന്തി തേഽവ്യയാമ് |
സമ്ഭാവിതസ്യ ചാകീർതിഃ മരണാദതിരിച്യതേ || ൨-൩൪||

ഭയാദ്രണാദുപരതം മംസ്യന്തേ ത്വാം മഹാരഥാഃ |
യേഷാം ച ത്വം ബഹുമതഃ ഭൂത്വാ യാസ്യസി ലഘവമ്
|| ൨-൩൫||

അവാച്യവാദാംശ്ച ബഹൂന് വദിഷ്യന്തി തവാഹിതാഃ |
നിന്ദന്തസ്തവ സാമർഥ്യം തതോ ദുഃഖതരം നു കിമ് || ൨-൩൬||

ഹതോ വാ പ്രാപ്സ്യസി സ്വർഗം ജിത്വാ വാ ഭോക്ഷ്യസേ
മഹീമ് |
തസ്മാദുത്തിഷ്ഠ കൗന്തേയ യുദ്ധായ കൃതനിശ്ചയഃ || ൨-൩൭||

സുഖദുഃഖേ സമേ കൃത്വാ ലാഭാലാഭൗ ജയാജയൗ |
തതോ യുദ്ധായ യുജ്യസ്വ നൈവം പാപമവാപ്സ്യസി ||
൨-൩൮||

ഏഷാ തേഭിഹിതാ സാങ്ഖ്യേ ബുദ്ധിര്യോഗേ ത്വിമാം ശൃണു |
ബുദ്ധ്യാ യുക്തോ യയാ പാർഥ കർമ്മബന്ധം പ്രഹാസ്യസി ||
൨-൩൯||

നേഹാഭിക്രമനാശോഽസ്തി പ്രത്യവായോ ന വിദ്യതേ |
സ്വല്പമപ്യസ്യ ധർമസ്യ ത്രായതേ മഹതോ ഭയാത് || ൨-൪൦||

വ്യവസായാത്മികാ ബുദ്ധിഃ ഏകേഹ കുരുനന്ദന |
ബഹുശാഖാ ഹ്യനന്താശ്ച ബുദ്ധയോവ്യവസായിനാമ് || ൨-൪൧||

യാമിമാം പുഷ്പിതാം വാചം പ്രവദന്തുവിപശ്ചിതഃ |
വേദവാദരതാഃ പാർഥ നാനുദസ്തീതി വാദിനഃ || ൨-൪൨||

കാമാത്മാനഃ സ്വർഗപരാഃ ജന്മകർമ്മഫലപ്രദാമ് |
ക്രിയാവിശേഷബഹുലാം ഭോഗൈശ്ചര്യഗതിം പ്രതി || ൨-൪൩||

ഭോഗൈശ്ചര്യപ്രസക്താനാം തയാഽപഹൃതചേതസാമ് |
വ്യവസായാത്മികാ ബുദ്ധിഃ സമാധൗ ന വിധീയതേ || ൨-൪൪||

ത്രൈഗുണ്യവിഷയാ വേദാഃ നിസ്ത്രൈഗുണ്യോ ഭവാർജുന |
നിർദ്വന്ദ്വാ നിത്യസത്ത്വസ്ഥഃ നിര്യാഗക്ഷേമ ആത്മവാൻ ||
൨-൪൫||

യാവാനർഥ ഉദപാനേ സർവതഃ സഞ്ജ്ഞതോദകേ |
താവാന്സരോഷു വേദേഷു ബ്രാഹ്മണസ്യ വിജാനതഃ || ൨-൪൬||

കർമ്മണ്യേവാധികാരസ്തേ മാ ഫലേഷു കദാചന |
മാ കർമ്മഫലഹേതുർഭൂഃ മാ തേ സങ്ഗോഽസ്ത്വകർമ്മണി || ൨-൪൭||

യോഗസ്ഥഃ കുരു കർമാണി സങ്ഗം തുക്ത്വാ ധനഞ്ജയ |
സിദ്ധ്യസിദ്ധ്യോഃ സമോ ഭൂത്വാ സമത്വം യോഗ ഉച്യതേ || ൨-൪൮||

ദുരേണ ഹ്യവരം കർമ്മ ബുദ്ധിയോഗാധനഞ്ജയ |
ബുദ്ധൗ ശരണമനഗിച്ഛ കൃപണാഃ ഫലഹേതവഃ || ൨-൪൯||

ബുദ്ധിയുക്തോ ജഹാതീഹ ഉദേ സുകൃതദുഷ്ടതേ |
തസ്മാദ്യോഗായ യുജ്യസ്വ യോഗഃ കർമസു കൗശലമ് || ൨-൫൦||

കർമജം ബുദ്ധിയുക്താ ഹി ഫലം തുക്ത്വാ മനീഷിണഃ |
ജന്മബന്ധവിനിർമുക്താഃ പദം ഗച്ഛന്ത്യനാമയമ് || ൨-൫൧||

യദാ തേ മോഹകലിലം ബുദ്ധിര്യതിതരിഷ്യതി |
തദാ ഗന്താസി നിരോദം ശ്രോതവ്യസ്യ ശ്രുതസ്യ ച || ൨-൫൨||

ശ്രുതിവിപ്രതിപന്നാ തേ യദാ സ്ഥാസ്യതി നിശ്ചലാ |
സമാധാവചലാ ബുദ്ധിഃ തദാ യോഗമവാപ്സ്യസി || ൨-൫൩||

അർജുന ഉവാച
സ്ഥിതപ്രജ്ഞസ്യ കാ ഭാഷാ സമാധിസ്ഥസ്യ കേശവ |
സ്ഥിതധീഃ കിം പ്രഭാഷേത കിമാസീത വ്രജേത കിമ് || ൨-൫൪||

ശ്രീഭഗവാനുവാച
പ്രജഹാതി യദാ കാമാന് സര്വാന്പാര്ഥ മനോഗതാന് |
ആത്മന്യേവാഽത്മനാ തുഷ്ടഃ സ്ഥിതപ്രജ്ഞസ്തദോച്യതേ || ൨-൫൫||

ദുഃഖേഷ്വനുദിഗമനാഃ സുഖേഷു വിഗതസ്തുഹഃ |
വീതരാഗഭയക്രോധഃ സ്ഥിതധീർമുനിരുച്യതേ || ൨-൫൬||

യഃ സർവ്വത്രാനഭിസ്സനേഹഃ തത്തത്പ്രാപ്യ ശുഭാശുഭമ് |
നാഭിനന്ദതി ന ദ്വേഷ്ടി തസ്യ പ്രജ്ഞാ പ്രതിഷ്ഠിതാ || ൨-൫൨||

യദാ സംഹാരതേ ചായം കുർമ്മോദഗ്ദ്ധാനീവ സർവശഃ |
ഇന്ദ്രിയാണീന്ദ്രിയാർഥേഭ്യഃ തസ്യ പ്രജ്ഞാ പ്രതിഷ്ഠിതാ ||
൨-൫൩||

വിഷയാ വിനിവർത്തന്തേ നിരാഹാരസ്യ ദേഹിനഃ |
രസവർജം രസോഽപ്യസ്യ പരം ദൃഷ്ട്വാ നിവർത്തന്തേ || ൨-൫൪||

യതതോ ഹൃപി കൗന്തേയ പുരുഷസ്യ വിപശ്ചിതഃ |
ഇന്ദ്രിയാണി പ്രമാഥീനി ഹരന്തി പ്രസഭം മനഃ || ൨-൫൫||

താനി സർവ്വാനി സംയമ്യ യുക്ത ആസീത മത്പരഃ |
വശേ ഹി യസ്യേന്ദ്രിയാണി തസ്യ പ്രജ്ഞാ പ്രതിഷ്ഠിതാ ||
൨-൫൬||

ധ്യായതോ വിഷയാന്പുംസഃ സങ്ഗസ്തേഷുപജായതേ |
സങ്ഗാത്സഞ്ജായതേ കാമഃ കാമാത്ക്രോധോഽഭിജായതേ
|| ൨-൫൭||

ക്രോധാദ്ഭവതി സമോഹഃ സമോഹാത്സ്മൃതിവിഭ്രമഃ |
സ്മൃതിഭ്രംശാദ് ബുദ്ധിനാശഃ ബുദ്ധിനാശാത്പ്രണശ്യതി ||
൨-൫൮||

രാഗദ്വേഷവിയുക്തൈസ്തേ വിഷയാനിന്ദ്രിയൈശ്ചരന് |
ആത്മവശൈരധിധേയാത്മാ പ്രസാദമധിഗച്ഛതി || ൨-൫൯||

പ്രസാദേ സർവ്വദുഃഖാനാം ഹാനിരസ്യോപജായതേ |
പ്രസന്നചേതസോ ഹ്യാശു ബുദ്ധിഃ പര്യവതിഷ്ഠതി || ൨-൬൦||

നാസ്തി ബുദ്ധിരയുക്തസ്യ ന ചായുക്തസ്യ ഭാവനാ |
ന ചാഭാവയതഃ ശാന്തിഃ അശാന്തസ്യ കുതഃ സുഖമ് || ൨-൬൧||

ഇന്ദ്രിയാണാം ഹി ചരതാം യന്മനോഽനുവിധീയതേ |
തദസ്യ ഹരതി പ്രജ്ഞാം വായുർനാവമിവാമ്ഭസി || ൨-൬൭||

തസ്മാദ്യസ്യ മഹാബാഹോ നിഗൃഹീതാനി സരചഃ |
ഇന്ദ്രിയാണീന്ദ്രിയാർഥേഭ്യഃ തസ്യ പ്രജ്ഞാ പ്രതിഷ്ഠിതാ
|| ൨-൬൮||

യാ നിശാ സരഭൂതാനാം തസ്യാം ജാഗർതി സംയമീ |
യസ്യാം ജാഗ്രതി ഭൂതാനി സാ നിശാ പശ്യതോ മൂനേഃ || ൨-൬൯||

ആപൂര്യമാണമചലപ്രതിഷ്ഠം
സമുദ്രമാപഃ പ്രവിശന്തി യദ്വത് |
തദ്വത്കാമാ യം പ്രവിശന്തി സരോ
സ ശാന്തിമാപ്നോതി ന കാമകാമീ || ൨-൭൦||

വിഹായ കാമാന്യഃ സര്വാന് പുമാംശ്ചരതി നിഃസ്സുഹഃ |
നിർമമോ നിരഹങ്കാരഃ സ ശാന്തിമധിഗച്ഛതി || ൨-൭൧||

ഏഷാ ബ്രാഹ്മീ സ്ഥിതിഃ പാർഥ നൈനാം പ്രാപ്യ വിമുഹ്യതി |
സ്ഥിത്വാസ്യാമന്തകാലേഽപി ബ്രഹ്മനിരചാണമുച്ഛതി || ൨-൭൨||

ഓം തത്സദിതി ശ്രീമദ് ഭഗവദ്ഗീതാസു ഉപനിഷത്സു
ബ്രഹ്മവിദ്യായാം യോഗശാസ്ത്രേ ശ്രീകൃഷ്ണാർജുനസംവാദേ
സാങ്ഖ്യയോഗോ നാമ ദ്വിതീയോഽധ്യായഃ || ൨||

With Blessings from:

Sri. Sri. Sugunendra Theertha Swamiji, Puthige Mutt, Udupi, India

Sri Krishna Vrundavana, NJ, USA

<http://krishnavrunda.org/>